

ANTROPOMORFNÍ PLASTIKA KULTURY S LINEÁRNÍ KERAMIKOU Z POLEŠOVIC, OKR. UHERSKÉ HRADIŠTĚ

MAREK LEČBYCH – MILAN LIČKA – JOSEF SOUČEK –
PAVEL PROKS – ANTONÍN PŘICHYSTAL

Článek pojednává o antropomorfní sošce z Polešovic (okr. Uherské Hradiště) na střední Moravě, datované do stupně I kultury s lineární keramikou, a o nálezovém kontextu, ze kterého pochází (objekt 2367). Soška, ze které se zachovala jen horní část, je srovnávána především s přibližně stejně starou ženskou soškou z Eilsleben u Magdeburgu, s níž se většinou shoduje základními i podružnými znaky (z tohoto důvodu se dá mluvit o soškách stylu Eilsleben – Polešovice). Uvnitř sošky z Polešovic byly prostřednictvím metody výpočetní tomografie zjištěny významné defekty, které ale neohrožily soudržnost celku. Z objektu jinak pocházejí běžné sídlištní nálezy.

The paper deals with an anthropomorphic statuette from Polešovice (Uherské Hradiště district) in Central Moravia, dated to stage I of the Linear Pottery Culture, and with the context it was found in (feature 2367). The statuette, of which only the upper part is preserved, has been compared mainly with a female statuette of approximately the same dating from Eilsleben near Magdeburg, with which it shares most of its basic and subsidiary features (for this reason we can speak of statuettes of the Eilsleben-Polešovice style). Significant defects were detected inside the Polešovice statuette by means of computed tomography, but these did not compromise the coherence of the whole. Otherwise, common settlement finds originate from the settlement feature.

keramická antropomorfní soška, neolit, kultura s lineární keramikou, sídliště Polešovice, Morava, výpočetní tomografie

pottery anthropomorphic figurine, Neolithic, Linear Pottery Culture, Polešovice settlement, Moravia, computer tomography

1. Úvod

Obec Polešovice se nachází v krajině středního Pomoraví, asi 10 km jihozápadně od města Uherského Hradiště. Katastr obce spadá do severní části Dolnomoravského úvalu, kde se potkávají tři morfologické celky: severovýchodní svahy Chřibů, podhůří Bílých Karpat a Vizovická vrchovina. Z širšího geologického hlediska náleží oblast Vídeňské pánvi (HAVLÍČEK 1971). Pískovna Polešovice, v jejímž prostoru probíhal archeologický výzkum, se nachází asi 800 m jihozápadně od dnešní obce (obr. 1). Ložisko je součástí nivních sedimentů řeky Moravy v části hradištského příkopu (blíže ŠNAJDARA a kol. 2021, 44). Lokalita leží v polních tratích Torštot a Nivy.

NOVÉ POZNATKY O ENEOLITICKÝCH LOKALITÁCH Z LESNÍHO PROSTŘEDÍ NA MORAVĚ

DAVID PARMA – JARMILA BÍŠKOVÁ – PETR KOS –
ANDREA MATĚJÍČKOVÁ – MIROSLAV ŠMÍD – ELIÁŠ URBAN

Systematickou prospekci založenou na studiu dat leteckého lidarového skenování a terénní prospekci se podařilo v posledním desetiletí na Moravě identifikovat řadu lokalit z lesního prostředí s doklady fortifikací, terasových úprav, či pouze běžných sídelních aktivit. V této studii předkládáme dalších 8 dosud nepublikovaných lokalit datovaných do období neolitu a eneolitu v podobě základní deskripce terénních reliktiů a příslušných nálezových souborů. Ty náležejí lengyelské kultuře, kultuře nálevkovitých pohárů, jevišovické kultuře, a překvapivě pak i kultuře zvoncovitých pohárů.

Systematic prospection based on the study of airborne lidar scanning data and field survey has in the last decade succeeded in identifying a number of sites in Moravia from the forest environment with evidence of fortifications, terracing, or just common settlement activities. In this study, we present another 8 previously unpublished sites dating back to the Neolithic and Eneolithic periods in the form of a basic description of field relics and corresponding finds assemblages. These belongs to the Lengyel culture, the Funnel Beaker Culture, the Jevišovice culture, and surprisingly also to the Bell Beaker Culture.

Morava – neolit – eneolit – sídliště – ohrazení

Moravia – Neolithic – Eneolithic – settlement – enclosure

1. Úvod

V roce 2021 byla publikována studie shrnující výsledky prospekci a drobných sondáží zaměřených na ohrazená sídliště neolitického a eneolitického stáří na Vyškovsku (ČIŽMÁŘ et al. 2020). Do literatury byly uvedeny čtyři nové lokality s nevýraznými, ale jasně patrnými relikty ohrazení, detekovatelnými především díky nově dostupným datům lidarového výškopisu (dále v textu jako LLS). Využita byla jak data méně přesného státního výškopisu, tak i nověji pořízená účelová dat s řádově vyšším rozlišením. Díky aktivitě Eliáše Urbana a jeho cílené spolupráci s archeology z různých institucí se postupně povedlo etablovat rutinní postup identifikace nových pravěkých výšinných lokalit a jejich ověřování v terénu, jehož výstupem jsou postupně připravované dílčí studie (PARMA et al. 2021; 2023; zde podrobněji k metodě i zdrojovým LLS datům). Vedle systematického vyhledávání nových lokalit se pak další

DEPOT MEDENÝCH PREDMETOV Z HRADCA? NOVÉ POZNATKY O STARÝCH NÁLEZOCH Z HORNEJ NITRY

DOMINIKA ANDREÁNSKA – TOMÁŠ ZACHAR

Predkladaný článok sa venuje revízii nálezových okolností problematického súboru medených artefaktov z Prievidze, miestnej časti Hradec (okr. Prievidza), uvedeného do literatúry v roku 1955. Pozornosť je tiež venovaná chronologickému zaradeniu a prvkovej analýze (XRF) jednotlivých medených predmetov z uvedenej lokality. Samostatný okruh problémov predstavuje existencia údajných dvoch medených koláčov v obsahu depotu. Cieľom štúdie je na základe nových poznatkov reinterpretovať artefakty z Hradca, považované za hromadný nález z obdobia staršieho eneolitu.

The presented article deals with the revision of the circumstances of the discovery of a problematic assemblage of copper artefacts from Hradec, part of the town of Prievidza (Prievidza District), introduced into the literature in 1955. Attention is also paid to the chronological classification and elemental analysis (XRF) of individual copper objects from the site of interest. A separate problem area is related to the existence of alleged two copper cakes in the contents of the hoard. The aim of the study is to reinterpret the artefacts from Hradec, considered to be an Early Eneolithic hoard, based on new knowledge.

Slovensko, horná Nitra, starší eneolit, medená industria, depot, revízia nálezových okolností, prvková analýza

Slovakia, Upper Nitra, Early Eneolithic, copper artefacts, hoard, revision of the circumstances of discovery, elemental analysis

1. Úvod

S prvými hromadnými nálezmi kovovej, presnejšie medenej industrie, sa stretávame v severnej časti Karpatskej kotliny v období staršieho eneolitu (LICHARDUS-ITTEN 1991, 755–757; NOVOTNÁ 2019, 244). Nápadná koncentrácia nálezov medených artefaktov, takmer výlučne v podobe ťažkých medených nástrojov, v úzko územne ohraničenom regióne hornej Nitry, bola v odbornej literatúre viackrát pertraktovaná (FARKAŠ – GREGOR 2013; WIEDERMANN 2018). Nálezy sú štandardne súčasťou syntetizujúcich prác (NOVOTNÁ 1955; 1970; TOČÍK 1991, 313). Za mimoriadne súbory medenej industrie zo skúmaného územia, ale aj všeobecne v kontexte témy medenej industrie na Slovensku, sú považované depoty z Handlovej, poloha

NOVÝ NÁLEZ FRAGMENTU PLECHOVÉHO NÁRAMKU BOROTICKÉHO TYPU NA VYŠKOVSKU

JAROSLAV PEŠKA – LUBOMÍR VRÁNA

Nový nález (2022) fragmentu plechového náramku borotického typu z Hodějic na Vyškovsku obohatil sérii tohoto specifického osobního (ženského?) šperku z produkce moravsko-dolnorakouské skupiny únětické kultury starší doby bronzové. Revizí dosavadních artefaktů dospíváme k počtu 50 kusů na 27 lokalitách s převahou v hromadných nálezech a hrobech. Pandánem jsou jim plechové destičky – ozdoby hlavy typu Křepice a lité terče/puklice (faléry) typu Troubsko s podobnými rytými výzdobnými motivy, občas vystupující ve stejných nálezových kontextech (Neudorf, Niederrussbach, Troubsko). Původní datace do klasické fáze únětické kultury je dnes rozšířena na sklonek předklasické (3.) fáze a vyznění do poklasické únětické kultury (Mušov, Rešice, Unín), kdy nastávají změny (velikost, reutilizace, antropomorfní nebo jiné vytepávané motivy). Předloženo je nové třídění plechových náramků. Nabízejí se konotace a vzájemné(?) ovlivnění s podunajským plechovým kulturním okruhem Rhône – Straubing – Unterwölbling.

The new find (2022) of a fragment of a Borotice-type sheet metal bracelet from Hodějice in the Vyškov region has enriched the series of this specific personal (female?) jewellery made in the Moravia-Lower Austria Group of the Early Bronze Age Únětice culture. Revision of the existing artefacts leads to a number of 50 pieces at 27 sites with a predominance in hoards and graves. The pandanus is provided by metal plates – head ornaments of the Křepice type and casted plates/phalers of the Troubsko type with similar engraved decorative motifs, occasionally appearing in the same find contexts (Neudorf, Niederrussbach, Troubsko). The original dating to the classical phase of the Únětice Culture is now extended to the end of the pre-classical (3rd) phase and to the post-classical Únětice Culture (Mušov, Rešice, Unín), when changes occur (size, reutilization, anthropomorphic or other carved motifs). A new classification of metal bracelets is presented. Connotations and mutual(?) influences with the Danube sheet metal cultural circle Rhône – Straubing – Unterwölbling are offered.

Morava, Dolní Rakousko, starší doba bronzová, únětická kultura, depoty, hroby, plechové manžetovité náramky borotického typu, plechové ozdoby hlavy, lité terče/puklice typu Troubsko

Moravia, Lower Austria, Early Bronze Age, Únětice Culture, hoards, graves, Borotice – type sheet metal bracelets, sheet metal head ornaments, Troubsko-type cast plates/phaleres,

POHŘEBNÍ KOMPONENTA ÚNĚTICKÉ KULTURY V MOŘICÍCH (OKR. PROSTĚJOV)

DAVID PARMA – MILUŠE DOBISÍKOVÁ – GABRIELA
DRESLEROVÁ – JAROSLAV PEŠKA – KLÁRA PROKEŠOVÁ –
MICHAL PŘICHYSTAL

Část sídelního areálu ze starší doby bronzové odkrytá v rámci záchranného výzkumu na katastru dnešních Mořic byla doprovázena doklady pohřebních aktivit. Standardní podobu pohřebních zvyklostí prezentují dvě menší skupiny kostrových hrobů s početnými doklady sekundárních zásahů. Jiný způsob dobově obvyklého nakládání se zemřelými představují tři případy depozit lidských těl v sídlištních jamách, které jsou s hroby na základě radiokarbonového datování současné. Specifickou a dosud málo známou kategorií pohřebních zvyklostí pak představují dva objekty, kdy v prvním došlo ke změně funkce z původního síla úpravou tvaru na standardní hrob a v druhém k superponování hrobu sílem. Jasně patrná prostorová souvislost hrobů a zásobních jam se skelety ukazuje na silné prolínání obou fenoménů.

The part of the settlement area from the Early Bronze Age that was discovered during the rescue excavation in the cadastre of today's Mořice was accompanied by evidence of burial activities. The standard form of burial practices is presented by two smaller groups of skeletal graves with numerous evidence of secondary interventions. A different form of contemporary treatment of the deceased is represented by three cases of human body deposits in settlement pits, which are contemporary with the graves on the basis of radiocarbon dating. A specific and hitherto little-known category of burial practices is represented by two features, the first of which saw a change of function from the original silo pit by modifying the shape to a standard grave, and the second of which was a superposition of a grave with a later silo pit. The obvious spatial association of graves and storage pits with skeletons clearly indicates a strong intermingling of the two phenomena.

starší doba bronzová – Morava – pohřební zvyklosti – těla v sídlištních jamách

Early Bronze Age – Moravia – burial practices – bodies in settlement pits

1. Úvod

Studie prezentuje pohřební komponentu starší doby bronzové odkrytou v roce 2002 v trase dálnice D1 u Mořic (okr. Prostějov) v poloze Pololány. V rámci průběžného číslování lokalit v trase byla označena Mořice 1, výzkum proběhl ve dvou etapách v průběhu srpna až listopadu pod vedením M. Přichystala (BÁLEK et al. 2003, 147–149). V poměrně rozsáhlé ploše byly zachyceny dvě základní komponenty, sídliště z doby římské (BENEŠ 2006) a sídelní a funerální komponenta starší doby bronzové. K té patří celkem

DEPOT NÁKRČNÍKŮ S NEPRAVÝM TORDOVÁNÍM Z KATASTRU ROŠTÍNA (OKR. KROMĚŘÍŽ)

PETRA HNILOVÁ – PAVLÍNA DAŇHELOVÁ – MICHAEL
KAMARÁD – LUKÁŠ KUČERA – PETR MAZÁČ

Depot z katastru obce Roštín byl objeven v trati Habáňka v roce 2021. Místo nálezů se nachází v blízkosti několika lokalit z mladší fáze popelnicových polí, především hradisek v poloze Brdo a Hradisko. Obsahově skrovný depot je tvořen částmi nákrčníků s nepravým tordováním, přičemž celkově se mohlo jednat o tři až čtyři jedince. Prvková ED-XRF analýza prokázala nízký obsah cínu ve slitině (cca 1–3 %).

The hoard from the Roštín village cadastre was discovered in 2021. The place of the finding is located near several sites from the later phase of Urnfields, especially near the hillforts of Brdo and Hradisko. The content of the hoard is modest and is made of parts of torcs with false twisting, which in sum could have belonged to three or four individual pieces. Elemental ED-XRF analysis revealed a low tin content in the alloy (approx. 1–3 %).

Roštín, Chříby, mladší fáze popelnicových polí, depot, nákrčník s nepravým tordováním

Roštín, Chříby, late phases of Urnfields, hoard, bronze torcs with false twisting

Úvod

V roce 2023 se do Muzea Kroměřížska dostal depot bronzových nákrčníků a jejich zlomků, který pochází z katastru obce Roštín, trati Habáňka. Byl sem předán z důvodu katastrální příslušnosti pracovníky Slováckého muzea v Uherském Hradišti, kam byl odevzdán nálezcem. Depot byl náhodně objeven dne 20. září 2021. Nálezce depot odevzdal, místo objevu označil v mapě a odevzdal též fotografickou dokumentaci (obr. 1). Cílem předkládaného článku je základní představení depotu. Depot je nejvýraznější svou homogenitou, kdy jej tvoří pouze části nákrčníků, a také tím, že nákrčníky byly vyrobeny imitací tordování obtočením jednoho drátu kolem druhého, kterýžto jev je obecně zachycen jen v malém počtu případů, a to jak na nákrčnících, tak i na dalších typech kruhového šperku.